

Pascal / Rozum / Víra

Pascal napsal (Myšlenky, 272/182, Uhlíř s.162): „Není nic tak podle rozumu jako toto popření rozumu.“ (Il n'y a rien de si conforme à la raison que ce désaveu de la raison.) V prvním opise bylo (někým?) připojeno: „ve věcech víry, a nic tak proti rozumu jako to, co jej odvrací od rozumu, nejde-li o víru“. To je ovšem dost pochybný výklad, směřující k oddělení „věcí víry“ od „věcí rozumu“. Pascalova formulace však má jiný smysl: jestliže rozum má zpochybňovat či popírat sám sebe, a jestliže toto sebepopírání nemá být proti rozumu, nýbrž podle rozumu a ve shodě s rozumem, je zřejmé, že tu jde o sebekontrolu a sebekritiku rozumu, který opravuje a napravuje sám sebe, a to ve shodě s tím nejrozumnějším svým charakterem. Na jiném místě vytýká Pascal rozumu, že „je ohebný všemi směry“ (La raison ... elle est ployable à tous sens – 274/530). To znamená, že rozum sám na všechno nestačí a všechno nezvládne (v daném kontextu je zdůrazněno, jak se podvoluje a jak ustupuje citu). Uvedený chybný výklad chápe ono „popření rozumu“ jako hráz či mez, u které se rozum musí (má) zastavit, zatímco správný smysl spočívá v tom, že každé selhání rozumu musí být odhaleno a napraveno podle rozumu a v souhlasu s rozumem. Chybný výklad odpírá rozumu každou kompetenci ve „věcech víry“, zatímco správné je mít za to, že rozum sice sám k víře nevede, ale že víra správně orientuje rozum. Víra tedy nestojí proti rozumu, nýbrž rozum je povolán, aby stál a pracoval ve službách víry resp. ve službách její nápravy všeho, jejího vše napravujícího úsilí, které pochopitelně zahrnuje i sám rozum. Rozum není vírou blokován a omezován, ale reformován: jestliže víra „přemáhá svět“, znamená to také, že „přemáhá rozum“, tj. přemáhá vše. Přemáhání samo však nemůže chápat jako omezování nebo dokonce likvidaci. Ve víře má svět teprve svou pravou perspektivu, tj. teprve skrze činy víry se dostává světu jeho pravé, tj. vlastní skutečnosti. A stejně tak to platí o rozumu: rozum je právě ohebný všemi směry – a víry sama jediná je s to jej „ohnout“, tj. zaměřit tím správným směrem.

(Písek, 960222-1.)